

” Den som finner løse kulturminner eller skipsvrak, skal snarest mulig melde fra til politiet eller rette myndighet, slik at det kan bli tatt stilling til om funnet har vern etter kulturminneloven og skal være i statens eie

BILDE: Dykker og kulturminneskilt ved baugen til et stålvrak. Slike skilt skal plasseres ut på bunnen ved utvalgte vraklokalteter i Midt-Norge. Prosjektet ledes av NTNU Vitenskapsmuseet og involverer lokale dykkerklubber som vil være "faddere" for hvert sitt vrak. Vrakene som skal skiltes, er i utgangspunktet fredete vrak som i dag er kjente dykkermål. På denne måten håper kulturminnevernet at man får utnyttet ressursen som sportsdykkerne utgjør til å spre, og øke, kunnskapen om skipsvrak som kulturminner. Klubbene vil bidra til å innsamle viktige miljødata, som vil gi verdifull innsikt i vrakenes tilstand og nedbryting. Slik vil man også kunne iverksette eventuelle målrettede sikrings- og vermetiltak.

Foto: FREDRIK SKOGLUND/NTNU VITENSKAPSMUSEET

Hvem har EIENDOMSRETTE til skatter på havets bunn?

KIRKER SOM KULTURMINNER

Og hvem var egentlig rette eier av skipet? Det antas at det hvert år går tapt en betydelig mengde kulturminner under vann grunnet dårlig kartlegging og kontroll med disse. Det er derfor viktig å være ansvarsbevisst dersom man skulle finne en skatt eller et vrak under vann. Vi skal i denne artikkelen først se kort på hva norsk lovgivning sier om denne type funn, før vi ser nærmere på hva som skjedde med funnet av D/S Tosto.

KORT OM REGLENE FOR LØSE KULTURMINNER OG SKIPSVRAK

Kulturminneloven inneholder bestemmelser om vern og om eiendomsretten til løse kulturminner og skipsfunn. Løse kulturminner vil typisk være våpen, redskap, gjenstander med innskrifter eller bilder, smykker, skjeletter og mynter. Slike kulturminner kan finnes både på land og i havet.

I følge kulturminneloven § 14 skal staten ha eiendomsretten til mer enn 100 år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og annet som har vært ombord, når det synes klart etter forholdene at det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier. Visstnok regnes 100-årsfristen ut fra skipets alder og ikke fra når det forliste.

I følge kulturminneloven § 12 vil slike løse kulturminner være statens eiendom dersom det synes klart at det ikke lenger er rimelig mulighet til å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier. Videre må gjenstanden være fra oldtid og middelalder (inntil år 1537). For mynter er aldersbegrensningen satt til før år 1650, mens det for samiske kulturminner er satt en grense ved gjenstander som er eldre enn 100 år. I særlige tilfeller kan det fastsettes at slike gjenstander som nevnt over, er å anse som kulturminner uten hensyn til alder. Departementet kan ekspropriere – altså inndra – slike løse kulturminner dersom gjenstanden bør være i offentlig eie ut fra nasjonale kulturminnehensyn, og når slik inndragelse utvilsomt er mer til gagn enn til skade. Eieren vil ha krav på erstatning for økonomisk tap, og denne fastsettes av staten.

Det er straffebelagt etter kulturminneloven å skade løse kulturminner og skipsvrak, tilbehør m.m., og det kan gis fengsel i opptil to år ved særlig grove brudd på loven.

¹ For mer informasjon, se rapport av Pål Nymo og Dag Nævsstad, "Hva blir borte av det vi ikke ser?", på Riksantikvarens nettsider (under "publikasjoner").

² Vi benytter anledningen til å takke Norges Rederiforbund for informasjon i anledning saken.

Av advokatfullmektig **Susanne Larsgaard**

To amerikanske dykkere kom i 1999 over et forlist skip utenfor Orkenøyene. Vraket viste seg å være det norske lasteskipet D/S Tosto som gikk på en mine under første verdenskrig og sank i 1917. Dykkerne var interessert i å beholde to ventiler fra vraket. Men hadde de anledning til dette?

Den som finner løse kulturminner eller skipsvrak, skal snarest mulig melde fra til politiet eller rette myndighet, slik at det kan bli tatt stilling til om funnet har vern etter kulturminneloven og skal være i statens eie. Etter at slik undersøkelse er gjort, og dersom staten er rette eier, kan staten velge å overlate hele eller deler av funnet til finneren eller grunneieren. Vi nevner for øvrig at å fjerne slike skatter eller gjenstander også kan være omfattet av straffelovens bestemmelser om tyveri, da det i de fleste tilfeller finnes en eier – eksempelvis et forsikringsselskap – til slike funn.

FUNNET AV D/S TOSTO

I saken vedrørende funnet av D/S Tosto ble norske myndigheter kontaktet av engelske myndigheter for å avklare eierskapet. Staten var i dette tilfellet ikke eier. Etter at en rekke undersøkelser var foretatt, viste det seg at skipsvraket tilhørte Norges Rederiforbund. Det tok nesten et år å avklare eierskapet, og løsningen var å finne i en gammel lov om krigsforsikring.

I 1917, da D/S Tosto forliste, var det obligatorisk med krigsforsikring for fartøyene i handelsflåten. Initiativet til en slik forsikringsordning kom fra daværende Norges Rederiforbund (nå Norges Rederiforbund), som en følge av problemene handelsflåten fikk etter utbruddet av første verdenskrig. Det viste seg at det ble utbetalt en forsikringssum i forbindelse med D/S Tostos forlis. Dermed var det forsikringsselskapet som var rette eier av vraket – noe som også vil være tilfellet etter dagens regler. I forbindelse med avviklingen av krigsforsikringen på slutten av 1920-tallet, overtok Norges Rederiforbund Krigsforsikringens restmasse i 1932. Rett eier av D/S Tosto i 1999 var altså Norges Rederiforbund, og forbundet måtte således ta stilling til om de amerikanske dykkerne kunne få beholde det de hadde funnet. Norges Rederiforbund konkluderte med at dette var i orden, og myndighetene hadde heller ingen innvendinger.

ANSVAR NÅR MAN FINNER VRAK

D/S Tosto saken viser viktigheten av å avklare hvem som er eier ved funn av skatter og andre vrakdeler. For en loydydig dykker kan det nok by på utfordringer å avklare dette, noe denne saken også viser. Likevel er det viktig at sportsdykkere er ansvarsbevisste, da det å ta bort gjenstander fra vrak ofte vil være å anse som tyveri etter straffeloven, og det kan også være brudd kulturminnelovens bestemmelser.

SUSANNE LARSGAARD

Haavind

Bygdøy Alle 2. P.B. 359 Sentrum,
N-0101 Oslo. Telefon 22 43 30 00.

ERIK DAVIDSEN

Gjennom samarbeidet mellom Stiftelsen Norsk Kulturarv og Advokatfirmaet Haavind Vislie AS gir vi leserne av Kulturarven muligheten til å stille sine spørsmål om juss og kulturminner til Haavind.

WWW.HAAVIND.NO